

REPERE ETNOGRAFICE ȘI DE ARTĂ POPULARĂ ÎN „VASIOVA” (1929-1946)

Dumitru JOMPAN

Arhitectura populară

Din nenumărate impresii de călătorie ale lui Tata Oancea care din dictonul creat de el „*Munciți, cetiți, călătoriți*” a făcut un crez, am ales o scurtă mențiune cu caracter descriptiv referitor la o zonă învecinată Banatului Montan și anume din arealul hunedorean: „*Trecem prin satele Peștișu Mare, Cristurul Hunedoarei, Sînhalmul¹, sate frumoase și curate, se cunoaște arhitectura caselor ardelenesti...*”².

Între „*cuvintele Bătrânești*” culese și publicate în paginile gazetei se află și unele care trimit la construcțiile și elementele componente ale arhitecturii țărănești. Astfel, dacă la Marga unui depozit de alimente zidit la nivelul solului i se spune „*cozomantă*” în zona Bocșei „*cozomaciță*” este o „*colibă în pământ*”. La fel termenii „*covercă*” și „*cobiléț*” din același spațiu geografic, definesc o „*colibă de nuiete*” respectiv un „*stelaj* (etajeră n.n) *în perete[le]*” interior al locuinței.³

O descindere a colportorului „*Vasiovei*” în zona etnofolclorică a locuitorilor de etnie croată, la Carașova, i-a sugerat acestuia următoarea remarcă: „*Sălașele sunt făcute, toate din piatră [și sunt] acoperite cu tului și paie.*”⁴. Tot despre sălașe, aceste construcții țărănești situate în afara vetrei satului, în scopul adăpostirii, mai ales în timpul verii, a agricultorilor și crescătorilor de animale, de astă dată din Clisura Dunării, localitatea Coronini (astăzi Pescari) am aflat că: „*Bordeele rămase în Alibegau servit mult timp de sălașe coronienților care până acum se ocupau cu tăierea lemnelor...*”⁵.

Materialele de construcții: cornii, grinzile și scîndurile, se procurau din târgurile de la Caransebeș, Făget și Lugoj, de la gugulanii din Bucova care primeau în schimb legume și cereale.⁶

În alt loc⁷, redactorul „*șef*” al săptămânalului la care ne referim, arată dimensiunile unei case țărănești („*mică și joasă*”): lungă de 15 m. și lată de 7,5 m. Habitatul celor din pătura „*super-pusă*” rezidă din urmatorul vers din poezia „*Pace și razboi*” a lui Tata Oancea: „*Gospodarii, ca în acel sat, căși mari, avlii închise ...*”⁸.

În fine, imaginea uliții mari a Vasiovei „*cu casele albe ca neaua, cu ferestrele de cristal pline cu flori, cu drumurile și cărările măturate, grijate(îngrijite n.n) taman ca la Șff[intele] Paști*”⁹, face dovada ordinii, buneii gospodării, dragostei de frumos a locuitorilor perioadei interbelice, poate și de acum.

¹ Sînhalmul = Sântuhalm

² Oancea 1932 a, nr. 1-2, 9.

³ Oancea 1945, nr. 1-3, 4.

⁴ Oancea 1930 a, nr. 9-10, 9-10.

⁵ Alexandru Moisi 1932, nr. 37.

⁶ Oancea 1931, nr. 20-24, 16.

⁷ Oancea 1935, nr. 6-7,8.

⁸ Oancea 1940 a, nr. 8-12,2.

⁹ Oancea 1932 b, nr. 15-18, 14.

Interiorul locuinței

Parcurea întregii colecții a „*Vasiovei*” ne-a dat posibilitatea de a reconstitui inventarul unei locuințe țărănești din zonă. Dar, mai întâi trebuie să atragem atenția asupra caselor tradiționale cu una, două și trei încăperi care au asigurat dintotdeauna tihna și odihna locuitorilor din Banat și nu numai de aici. Dacă vechimea locuințelor monocelulare, precedate de cele rupestre, lacustre și de bordă de pierde în vremuri îndepărtate, locuințele cu două și trei încăperi datează de la mijlocul secolului al XVIII-lea.¹⁰

Revenind la „*inventarul*” camerei situate la stradă, numită la Marga „*ge părăge*” (de paradă), ori pentru „*mozovării*” (pentru musafiri), ne-am informat din rândurile scrise în proză și în versuri din paginile „*Vasiovei*” și am aflat următoarele: mobilierul de sorginte țărănească, un „*poșor* (porșor n.n) de <<*trâmbe*>>(sculuri id.) de *pânză și fuioare*”, războiul de țesut (după ușă), „*iconi*”, (icoane) pe pereți, lada de zestre burdușită cu „*lucruri de-a babii*” („*ponevi*”, „*chilimuri*” și „*cămăși*”), în sfârșit furca de tors și pieptenii de scărmanat lână.¹¹

În tinda caselor locuitorilor din: Bocșa, Bozovici, Dalboșeț, Gerbeț (Gîrbovăț?), Lăpușnic, Oravița, Prigor, Rudăria și Șopotu Vechi¹² în perioada interbelică, puteai să vezi în jurul „*vetrei luminii*” (vetrei focului), situată într-un colț: lăzi „*cu cucuruz și poame*”, „*cotărițe cu nuci*”, „*saci cu crumpiri*” (cartofi), oale mari de pământ cu „*picmez*” (magiun din prune).¹³

În camera de locuit „*grinzile*” [aparente] *serveau de dulapuri și polițe*. Doamne-marturisea Petru E. Oancea-*câte cele(a) mai erau înfipte după grinzii: linguri, cuțite, furcuțe* (furculițe n.n), *fuse, spete*¹⁴, *mosoară*¹⁵, *sfredele, seceri, ciocane, dălți, țadule*¹⁶, *bufare de porțaiie, de dare (...)*¹⁷, *cărțile*¹⁸ *boilor, a vacilor, a oilor, a porcilor. Legături de semințe de curcubetă*¹⁹, *cre(h)toveți*²⁰, *de salată. Chite*²¹ *de bosioc și sălci sfin[ți]te de la Florii și [de] tei de la Rusale. Într-o sticlă de o litră era molitva de la Botez și sticla era legată cu un șpogată*²² *și acățată de un cui bătut tot în grindă.*²³ Toate acestea, înghesuite într-un spațiu locuibil limitat explică aceea „*teamă de gol*”, „*groază de vid*” („*horror vacui*”) a țăranului român.

Portul popular

Între îmbrăcăminte și mediu a stat întotdeauna omul de la țară, creator al tuturor elementelor de cultură materială și spirituală și totodată păstrător al tradiției.

Căutând în paginile revistei „*Vasiova*” astfel de elemente am aflat o seamă de mențiuni legate de portul popular al bănățenilor. Fără îndoială, toate acestea conduc la ideea integrării portului bănățean în contextul costumului popular național, românesc.

¹⁰ Blaj/ Grigorescu 1985, p. 94.

¹¹ Oancea 1935, nr. 6-7, 9.

¹² Oancea 1930 b, nr. 20-22, 7.

¹³ V. nota 2.

¹⁴ „*Spete*” = piese la războiul de țesut.

¹⁵ „*mosoără*” = ața (cânepă, bumbac, lână) adunată pe o țevă din lemn, la sucală, pentru moment în suveica.

¹⁶ „*Țadule*” = bilete cu însemnări importante, bilete de tren.

¹⁷ Cuvant ilizibil.

¹⁸ „*cărțile*” = niște certificate de identitate a animalelor domestice fără de care nu se puteau vinde ori cumpăra, acestea și pentru o evidență a lor.

¹⁹ „*Curcubetă*” = dovleac.

²⁰ „*Cres(h)ovéți*” = castraveți.

²¹ „*Chite*” = buchete.

²² „*șpogată*” = ață tare, rezistentă.

²³ V. nota 11.

Costumul femeiesc

În privința materialelor necesare confecționării costumului femeilor de la țară a trecut vremea când textura (pânza) se obținea din țesutul cânepii și inului în război. În perioada „*Vasiovei*” au fost introduse materiale noi precum bumbacul și alte materiale țesute în fabricile textile: catifeaua²⁴, mătasea²⁵, și cele necesare broderiei: firul metalic²⁶, mărgelile și paietele.²⁷

Iată inventarul portului unei femei de la țară în ordinea numărului de informații culese: *opregul*(6)²⁸, *catrința* (5)²⁹, *brecirea și briul*(5)³⁰, *poalele*(3)³¹, *cămasa* sau *ciupagul*(2)³², *laibărul* sau *pieptarul*(2)³³ și *obiielele*(2).³⁴

Opregul. Piesă vestimentară definitorie pentru costumul popular al bănățencelor se numește aici și „*chițele*” și se compune din „*petec*” și „*ciucuri*”.

El se poartă de femei dinainte și dinapoia părții inferioare a corpului acoperind „*poalele*” (fustanela).

Catrința. Piesă de costum de formă dreptunghiulară purtată de femei în față (jumătatea interioară a trupului). Ea poate fii țesută în război sau brodată, cusută.

Brăcirea și briul. Asemenea catrințelor, aceste cingători se obțin în războiul de țesut și prin broderie. Iată doua versuri de largă respirație care atestă una dintre aceste tehnici practicate de bătrâne:

*„Ca ele chiar nimeni nu știe brăciri mandre să țese
La fel nu știu basme, povești cu crai și cu crăiese.”*³⁵

Poalele, sunt fustanele din pânză albă țesută în război pentru acoperirea părții inferioară a torsului femeii. Pentru întreținerea lor femeile manifestă o grijă deosebită. Aceasta o dovedește versul care urmează:

*„Cîte poale carii trăbă pigluite și călcate...”*³⁶

Cămașa sau cipagul „*cusut pe mîneci și pe piept*”³⁷ nu este altceva decît bluza sau iia țărănească.

Pieptarul „*înfundat*”³⁸ și **laibărul** negru „*cusut pe piept*”³⁹ în portul femeilor din Banat a avut o funcție utilitar-estetică.

²⁴Cf. *Vs.*(V), I (1929), 3, 1.

²⁵*Idem*, IV (1932), 1-2, 16; I (1929), 3, 1.

²⁶*Idem*, V (1933), 8-9, 8; II (1930), 5-6, 7.

²⁷*Idem*, V(1933), 8-9, 8.

²⁸*Idem*, I (1929), 7, 2; 20-21-22, 2; IV (1932), 11-14,4; X (1938), 6-8,2; XVIII (1946), 6-10, 3.

²⁹*Idem*, I (1929), 7, 2; 20-21-22, 16; X (1938), 6-8, 2. XVIII (1946), 6-10, 3.

³⁰*Idem*, I (1929), 20-21-22, 2;IV (1932), 11-14, 4; XII (1940), 8-12, 2.

³¹*Idem*,X (1938), 6-8, 2; XVIII (1946), 6-8, 2.

³²*Idem*,IV (1932), 11-14, 4; XVIII (1946), 6-10, 3.

³³*Idem*, IX (1937), 4-5, 9; XVIII (1946), 6-10, 3.

³⁴*Idem*, IV (1932), 19-24, 16.

³⁵*Idem*, XII (1940), 8-12, 2.

³⁶*Idem*, X (1938), 6-8, 2.

³⁷*Idem*, IV (1932), 11-14, 4.

³⁸V. Grupul de țărani frunțași din Vasiova.

³⁹V. *Idem*, XVIII (1946), 6-10, 3.

Obielele. Tata Oancea povestea cum, cu 50 de ani în urmă, așadar prin 1882: „Tot cam la două săptămîni vine la noi o rămneață(?) ce ne țese obiele și străiți, în parte.”⁴⁰

Ornamentica. Elementele decorative ale veșmintelor femeiești se numeau „pui” iar tehnica obținerii ornamentelor „împuiere” de unde „cămasă împuiată cu pui.”⁴¹ Textele în poezie șo proză ale săptămînalului vasiovean vorbesc doar despre o ornamentație fitomorfă (florală):

„Mi-a țesut maica-n război
Brîu de fir
Și fir de grîu
Și-n trifoi cu patru foi
De noroc
Cînd plec la joc.
Și maica mi-a mai ursit

.....
Toamna ruginită-n struguri
Aur copt în crengi de tei

.....
Și-n giorgeie
A-mpietrit
Zgîrgori rupți din curcubeie
Maci pe sloguri sîngerînd
Jorzi de salcă-n rîu plîngînd
Și pe umeri în chiță
Alte flori de romaniță.....”⁴²

Tehnici. Din prea frumoasele versuri ale poetului Constantin Miu Lerca se subînțeleg cele doua tehnici de înfrumusețare a componentelor portului: țesutul și cusutul (broderia) într-un cadru închis al industriei casnice.⁴³

Găteala capului la femei. Dacă despre pieptănătura părului nu am aflat nimic știm că în împrejurimile Bocșei se purtau mărgele și salbă la gât⁴⁴ flori în *cosițe*⁴⁵ și la urechi.⁴⁶ Iată cît de frumos a exprimat această ținută, Tata Oancea:

„Și ăste fete, ori la cor
Ori că la muncă pe ogor
Sunt fără de pereche
Și tot așa îs pe la joc
Cînd le învart junii cu foc
Cu flori după ureche.”⁴⁷

⁴⁰ *Idem*, IV (1932), 19-24, 16.

⁴¹ *Idem*, I (1929), 7, 2.

⁴² *Idem*, V (1933), 8-9, 8.

⁴³ V. Despre țesut, *Idem*: I (1929), 3, 1; 12, 12; 20-21-22, 2; IV (1932), 1-2, 16; V (1933), 8-9, 8; cusut: V (1933), 8-9, 8; tors: I (1929), 3, 1.

⁴⁴ *Idem*, VIII (1936), 4-, 7; 15-17, 4-5.

⁴⁵ *Idem*, XVIII (1946), 6-10, 3.

⁴⁶ *Idem*, I (1929), 18, 2.

⁴⁷ *Idem*, I (1929), 18, 2.

Costumul bărbătesc. Informațiile despre ținuta vestimentară a țăranilor sunt cu mult mai sumare.

Iată inventarul părților componente ale acestui tip de costum popular⁴⁸: *cămașa*⁴⁹, *clăbățul*⁵⁰, *cojocul (burca)*⁵¹, *cureaua (breșirea, chimirul)*⁵², *pălăria*⁵³, *obiiele*⁵⁴ și *opincile*⁵⁵. O descriere a fiecărei piese în parte este de prisos căci în general acestea apar în cadrul unor enumerări precum:

„... *Tata vinde cucurezul, ce ni-l dă lunca, zăvoiu!*
Ca să-mi cumpere cămașă și șubă și pălărie...”⁵⁶

Tata Oancea, spirit critic, a fost deranjat de „*costumul nemțesc*” al bărbaților din Ghiroda Veche.⁵⁷ Aceleași sentimente le-a încercat și cu prilejul Sărbătorii Cântecului Românesc de la Timișoara din anul 1936⁵⁸, ca de altfel pe toți cei îmbrăcați neglijent asemenea „*vândrașului*”, cu „*cămeși*” și „*fleacuri de izmene*”.⁵⁹

Redactorul „*Vasiovei*” a adus critici aspre la adresa acelor care au părăsit portul popular împotriva luxului în ținuta vestimentară a femeilor de la sat.

Atracția sa pentru vestimentația de sorginte populară l-a determinat să publice în paginile foii sale o seamă de fotografii care pot servi ca dovezi autentice a unei creații de excepție în acest domeniu. Reținem un fragment dintr-un articol semnat de el pentru a dovedi admirația la care am făcut referire mai sus: „... *Nu cred sa fie port mai frumos, mai fermecător, mai pitoresc decât portul nostru românesc din Banat.*”⁶⁰

Alimentația tradițională

„*Ca și focului - menționa Mitropolitul Nicolae al Banatului - apei i s-au conferit atribuții extraordinare*”.⁶¹ La acest element vital s-au făcut referiri atunci când a venit vorba despre fântânile și izvoarele de la Răcăjdia care poartă numele de „*știubeie*” sau „*pomosturi*”⁶².

Alimentarea cu apă a populației din unele zone ale Banatului a constituit dintotdeauna o mare problemă. Astfel, la Carașova: „*Fântânile sunt puține - stare de fapt constatată de Tata Oancea cu ocazia peregrinărilor sale - iar locuitorii își procură apa din Caraș.*”⁶³ Situația din unele locuri din Banatul Iugoslav era asemănătoare „... *apa de izvor se află foarte adânc (la 50-60 m). Așa că numai cu puterea calului se poate scoate, spre care scop s-au făcut un anumit fel de fântâni numite «vîrtej»[uri]*”⁶⁴

⁴⁸Cum despre fiecare piesă de costum s-a făcut doar câte o referire, enumerarea se face după criteriul alfabetic.

⁴⁹*Vs.* (V), I (1929); 3, 1.

⁵⁰*Idem*, IV (1937), 4-5, 9.

⁵¹*Idem*, IV (1932), 11-14, 4.

⁵²*Idem*, ib.

⁵³*V.* nota 26.

⁵⁴În localitatea Coronini (astăzi Pescari) obiielele se leagă cu curele „...*obicei moștenit de la romani*” (v. nota 28).

⁵⁵*Idem*, ib.

⁵⁶*V.* nota 26.

⁵⁷*Vs.* (V), XVIII (1946), 6-10, 3.

⁵⁸*Idem*, VIII (1936), 15-17, 4-5.

⁵⁹*Idem*, VIII (1939), 1, 2.

⁶⁰*Idem*, v. nota 35.

⁶¹Corneanu 1987, p. 384.

⁶²Novacovici 1935, nr. 2-3, 5.

⁶³Oancea 1930, nr. 9-10, 10.

⁶⁴Bizeria 1932, nr. 1-2, 5.

Apa a fost nelipsită dintotdeauna în cultul morților. În Joia Mare: „*Măicuțele cu cărcege și olcuțe noi [cu apă] și cu must de prune (...) în zori de zi la pă[r]ăul din Ogașul lui Avram «să sloboadă izvorul»*”.⁶⁵

Din hrana de fiecare zi a locuitorilor din zona în care s-a difuzat gazeta „*Vasiova*” nu au lipsit următoarele alimente: „*borîndăul*”⁶⁶, „*brînza*”⁶⁷, „*chisălița*”⁶⁸, „*coleșa*”, „*cuglufu*”⁶⁹, „*grumpii*”⁷⁰, „*ouăle crude*”⁷¹, „*pecmezu*”⁷², „*poamele*”⁷³.

Meniul pomenilor și praznicelor pe vremea lui Tata Oancea se compunea din: „*tăiței cu mălai*” și „*curechi cu carne*”.⁷⁴ Masa de pomană era servită în casă pe timp de iarnă ori de vreme rece și *sub „gorunul ăl mare”* pe timp frumos.

Rudele, vecinii și foștii prieteni ai defunctului primeau câte un colac, o „*cîrșoară*”⁷⁵ și o lumînare iar copiii, după ce rosteau formula tradițională „*Dumnezeu să primească*”, plecau „... cu (...) *colăcelul-n poznari și cu lumînarea înconvoiată după guleru dăla chimeșă*.”⁷⁶

Sărbătorile religioase de peste an și-au pus amprenta asupra alimentației tradiționale a românilor ortodocși.

La 40 de mucenici („*la Sîmți*”), în ziua de 09.03., femeile păstrătoare, loiale datinilor și obiceiurilor strămoșești, înainte de anul 1990. Ne informează Tata Oancea , pregăteau din „*aluat dospit*”⁵⁰ de turte pe care le însemnau „*pe amîndoua părțile cu o țevă de soc*” cu 40 de cerculețe (40 mucenici), apoi le ungeau cu miere de albine.⁷⁷ În alt loc, redactorul foii menționa: „...*nu știam încă, că, la patruzeci de mucenici nu de fac în tot satul numai turte rotunde (...) așa ca-n satul nostru Vasiova ci, se mai fac și altfel și altcum. În loc de turte să fac sfinți, de istănă*”⁷⁸, *mă rog! Cu mâni, cu picioare, cu cap, cu foale*⁷⁹, *asa tăman, ca un om, ca un sfânt*⁸⁰”

„*Baba Iulii*”, un personaj emblematic al Vasiovei, în vremea lui Tata Oancea, vizavi de această sărbătoare și-a adus aminte despre o credință moștenită din bătrîni pe care susnumitul scriitor a publicat-o în gazeta sa și anume că: „...*la Sîmți trebuie să moară un țigan, de frig*”.⁸¹

La Lăsatu Postului (La „*Zăpostât*”). Pentru frumusețea exprimării și stilul umoristic al autorului, oferim cititorilor încă un pasaj: „*Zăpostitul. Mama a făcut o mulțime*

⁶⁵Vs. (V), VII (1935), 6-7, 6.

⁶⁶„*Borîndău*”=sînge de porc fript. (v. *Idem*, XBI(1944), 1-3, 3.).

⁶⁷Tata Oancea recomandă cititorilor brînza din Valea Almăjului care „...*e fără pereche*” .

⁶⁸Oancea 1940 b. Iată acest fel de mîncare în poezia cu titlul de mai sus: „*Și acuma măi la urmă cie mă(i) rog să-mi fași un binie/M-o vienit, audz, o poftă, dar, să nu cie rîdz dă minie/Fiinc-aiși nu șciu s-o facă, pune, tu-ntr-o cotăriță/și-m trimiecie cu-aizîbanu, tri bligie dă chisăliță*” („*chisăliță*”=mîncare de post din zeamă de prune).

⁶⁹„*cugluf*”=cozonac. (v. *Idem*, XVII (1945), 4-7, 4.

⁷⁰„*Grumpi*”=crumpi, cartofi. (v. *Idem*, IV (1932), 11-14, 13).

⁷¹Gospodinele pot afla din paginile revistei cinci rețete culinare de preparare a ouălor crude. (v. *Idem*, VIII (1941), 1, 5.

⁷²„*pecmêz*”=pezmet, magiun de prune. (v.*Idem*. IV (1932), 15-18,14).

⁷³V. *Idem*, VII (1935), 6-7, 6; 15-18, 12.

⁷⁴*Idem*, IV (1932), 7-10, 14.

⁷⁵*Idem*, lb.

⁷⁶*Idem*, I (1929), 19, 4.

⁷⁷*Idem*, IV (1932), 5-6, 17.

⁷⁸De „*istănă*” =adevărat.

⁷⁹„*Foale*”=burtă.

⁸⁰Vs. (V), II (1930), 5-11, 11.

⁸¹V.nota 1.

de colaci cu pecmez⁸², cu nuci, cu brânză de vacă și a copt un po[r]sor de turte și a fript cârnați și șoncuri⁸³, ști[i], ca la nuntă. Au, sufletul meu.”⁸⁴

În **Joia Paștilor** (La „Joi Mari”). În amintirea morților, copiilor, bătrânilor, oamenilor nevoiași li se dă de pomană: olcuțe cu alimente felurite, ouă, colaci și „creițari”⁸⁵

Amintindu-și de bătrâna la care mai sus am făcut pomenire, ctitorul, „Vasiovei” și-a transpus gândurile și sentimentele în următoarele versuri:

„Cum ne-astrîngea Baba Iulii
Dumnezeu Sfîntul s-o ierte
Și ne dă la fiecare
Olcuțe cu poame fierte.....”⁸⁶

În **Sâmbăta Rusaliilor** ca și la **Sfîntu Petru**, vasiovenele dădeau de pomană fructe: fragi, căpșuni, cireșe și pere de Sîn Petru.⁸⁷

În paginile revistei am aflat și cât s-a mîncat și s-a băut la ziua numelui unui oarecare „Mita” la Sf. Dumitru, de „Sâmedru”: „au copt o mulțime de pâ(i)ni, de colaci, de plăcinte, cu pecmez (...). Au cumpărat 25de litri de vin, au tăiat două oi, mulțime de gîște, de găini. Curechiu, să se năcrească, au băgat în niște oale ...”⁸⁸

La **Crăciun**, pomana pentru morți consta din: colaci și cârnați.⁸⁹

În alte locuri și ocazii adulții se înfruptau din „mămăligă cu varză acră” (la stîină)⁹⁰, iar copiii, de la șatră, își cumpărau „turce” și „boboanță”⁹¹.

Târgurile

După Iuliana Blaga: „Cercetarea târgurilor trebuie considerată ca un domeniu de primă ordine a etnografiei.”⁹²

Problema piețelor și a târgurilor a fost atinsă în câteva materiale publicate în gazeta săptămînală „Vasiova”. S-a scris despre schimbul tradițional de produse de la Bocșa Montană, Caransebeș, Hațeg, Oravița și Timișoara.

La târgul mare de „Sân Petru” de la Bocșa Montană, anul 1929, a venit mulțime de lume:

„Dinspre Bocșa, dinpre Doclin, Feru⁹³, Ramna și Bărbosu,
Ezeriș, Călnic, Reșița, haida, haida, vin cu grosu....”⁹⁴

În Caransebeș cu ocazia unui schimb săptămînal de mărfuri, din anul 1933, au participat locuitorii satelor din văile: Bistrei, Sebeșului și Timișului dar și o mulțime de

⁸² „pecmez”=v. Supra.

⁸³ „șonc”=șuncă.

⁸⁴ Vs. (V), IV (1932), 3-4, 13.

⁸⁵ „creițar”=monedă mică de aramă, a o suta parte dintr-un fiorin.

⁸⁶ Vs. (V), I (1929), 7, 8.

⁸⁷ Idem, IV (1932), 11-14, 10 și 12.

⁸⁸ Idem, IV (1932), 19-24, 12.

⁸⁹ Idem, VII (1935), 8-9, 8.

⁹⁰ Idem, V (1933), 6-7, 6.

⁹¹ Idem, IV (1932), 15-18, 14.

⁹² Blaga, 1977, p. 231.

⁹³ Fer=Ocna de Fier.

⁹⁴ Vs. (V), I (1929), 12, 10.

orășeni. Inginerul Petru Fotoc ne-a lăsat câteva impresii din care spicuim: „În jurul nostru se desfășoară deja mișunarea colorată a târgului (...). Străzile erau pline de mulțimea țăranilor și a țăranșilor (...). Femeile (...) cu o uimitoare siguranță balansau pe cap poveri considerabile.”⁹⁵

Hațegul, după Tata Oancea: „Cred că e așa de mare ca Bocșa Montană, a noastră (...) [era un] oraș frumos cu târguri foarte cercetate.”⁹⁶

Locuitorii de etnie germană din Oravița organizau anual „chirvaiul”, tot un fel de târg, ocazie cu care participanții puteau vedea și auzi „nărozii cutrîmbiți și tobe”.⁹⁷

La șatra lui Petru Olaru, „cel mai fain căsap”⁹⁸, postată în Piața Traian din Timișoara, în săptămîna Paștilor din anul 1939 se găseau de toate: „caș sărat și caș de-al dulce”, lapte „pútăr”⁹⁹, legume și fructe.¹⁰⁰

Am mai aflat, că în târg la Neuwerck¹⁰¹ veneau cu produse, negustori din: Ciacova, Făget, Lugoj, Oravița, Turnu Severin și Vârșeț. „Tîrgașii”¹⁰² puneau în vânzare, înainte de anul 1900: produse agricole („pomărâme”¹⁰³, „răchie fiartă”, „cîrnați fripți” cu „gemiști”¹⁰⁴); animale: boi, cai, capre, oi, porci și vaci. La șetrele înșirate pe malul Bîrzavei erau expuse: „icóni”¹⁰⁵, instrumente muzicale (clar[i]nete, „drâmboáne”¹⁰⁶, (h)armonici, „múzici de gúră”¹⁰⁷, tobe și trâmbițe.¹⁰⁸

Olarii din Biniș, căldărarii din Lugoj, Oravița și Vârșeț și „cloámfării”¹⁰⁹ își vindeau produsele meșteșugărești: oalele de pământ, „cănțile”¹¹⁰, „băgicurile de pleu”¹¹¹, căldările și cazanele de aramă.¹¹²

În târg, copii și tinerii și, nu numai ei, se dădeau în „ringhișpir”¹¹³ și intrau la „zircus”¹¹⁴ să se distreze.

Căutătorii de comori („Vilváșii”).

Un număr oarecare de informații trimit la căutătorii de comori ascunse în pământ de cei avuți, de lotrii sau haiduci, de hoți.

Căutarea și, eventual, găsirea unor așa zise tezaure impunea din partea acestor vizători, aventurieri, o seamă de restricții, de precauții precum și procurarea unor instrumente, a unor unelte care trebuiau să împlinească anumite condiții.

O astfel de comoară putea fi identificată numai în zilele mari, de sărbătoare ale anului, după para de foc, vâlvătaia ce se ridică deasupra locului unde era ascunsă, fenomen

⁹⁵Idem, V (1933), 4-5, 5.

⁹⁶Idem, III (1931), 20-24, 17.

⁹⁷Idem, III (1931), 5-6, 7.

⁹⁸„Căsap”=măcelar.

⁹⁹Lapte „pútăr”=lapte praf.

¹⁰⁰Vs. (V), XI (1939), 4-6, 2.

¹⁰¹Neuwerck

¹⁰²„Tîrgașii”=tîrgoveți.

¹⁰³„pomărâme”=o mulțime de fructe.

¹⁰⁴„Gemiști”=„jămiști”, chifle, pituști.

¹⁰⁵„Icóni”=icoane.

¹⁰⁶„drimboáne”=drîmbe, instrumente populare muzicale.

¹⁰⁷„Múzici de gúră”=muzicuțe.

¹⁰⁸Vs. (V), IV (1932), 7-10, 15-16.

¹⁰⁹„cloámfării”=tinichigii.

¹¹⁰„cănți”=câni.

¹¹¹„Băgicuri de pleu”=vase mici de tinichea.

¹¹²Vs. (V), IV (1932), 7-10, 15-16.

¹¹³„ringhișpir”=carusel.

¹¹⁴„zircus”=circ.

chimic explicat de altfel din punct de vedere științific. În popor, acestui proces i se spunea „joacă banii”. Credința că „flacăra galbenă” este a galbenilor; a monedelor sau obiectelor din aur, cea albă a celor de argint și cea roșie a celor de aramă¹¹⁵, nu o putem contesta.

Odată depistat locul comorii, „vâlvașii” își pregăteau uneltele pentru săpat: lopeți, rangă, sap și tîrnăcoape care trebuiau să aibe „dârjale (cozi n.n) de jugastru.”¹¹⁶

Aflarea locului, procurarea uneltelor nu sunt suficiente pentru atingerea scopului final, căci toți cei implicați în această, să o numim „afacere”, erau obligați ca trei zile de miercuri și tot ațtea de vineri să postească și, în plus, să facă, fiecare câte 25 metanii.¹¹⁷

Pentru „reușita deplină” unul din inițiatori, colaboratori, trebuie să dispună de încă două „struménțe”¹¹⁸, „o cúglă”¹¹⁹(...) de fier sau oțel, de cinci kg” și „un șpogt”¹²⁰ lung” pe care trebuie să-l poarte în sîn ziua și noaptea pînă cînd faptui-se-va lucrul respectiv.¹²¹

Să ne imaginăm că dintr-un loc ascuns urmărim acțiunea celor dornici de a se îmbogăți într-o noapte, fără muncă silnică, de fiecare zi. E miezul nopții, căci la această vreme se acționează, cînd dorm și izvoarele. Sunt prezenți Uica Nicolae Noghea cu cei patru „ortaci” (a reține, un număr fără soț). Ei se apropie de locul respectiv mergînd cu spatele ca „vîlvele”¹²² să nu le vadă fețele pentru a nu-i „pocii” și nu scot nici un cuvînt din același motiv. Se pare că ursul sau bivolul, păzitorii comorii, nu sunt „acasă”. Se muncește greu ore în șir fără nici un rezultat. Trebuie că au greșit ceva. În zori sleiți de puteri se lasă păgubași. Pe semne că nici unul dintre ei n-a îndeplinit condițiile puse de acela care a ascuns comoara: „... să-i afle un popă, un dascăl, un om cu numele: Petru, Ion sau Gin”¹²³ ori că poate că nici unul dintre ei nu a fost „șigan corturar.”¹²⁴

Dacă ar fi dat de căldarea cu galbeni trebuia să pună pe „gura” ei cinci oale mari de Biniș și, atunci „Dacă banii se băgau singuri în oale, era semn că sunt bani curați, că sunt ai lui Dumnezeu, și-i puteau lua, iar dacă nu, (...) er(e)a semn că sunt ai dracului și nu trebuia(u) să-i ia.”¹²⁵

Ocupațiile principale, secundare și meșteșugurile

Deși agricultura și creșterea vitelor, ocupații de bază în economia rurală, i-a solicitat, zi de zi pe țăranii din zonele administrative: Banatul Sârbesc, Caraș-Severin, și Timiș-Torontal, am constatat sărăcia informațiilor referitoare la aceste domenii de activitate umană. Îndemnul repetat al redactorului gazetei „Vasiova” pomenit de noi la începutul acestui studiu: „Munciți, cetiți, călătoriți” a dobândit valoarea de leitmotiv. Ideea aceasta am întîlnit-o în mai multe din devizele (motto-urile) corurilor și fanfarelor din Banat cu deosebire că îndemnul spre lectură a fost înlocuit cu imboldul intonării cântecelor și doinelor străbune.

¹¹⁵Oancea/Noghea 1932, nr. 19-24, 19.

¹¹⁶Idem, ib., p. 18.

¹¹⁷V. nota 1.

¹¹⁸„struménțe”=instrumente, unelte.

¹¹⁹„o cúglă”=bilă, sferă metalică.

¹²⁰„șpogót”=funie groasă.

¹²¹V. nota 1.

¹²²„vâlve”=personaje imaginare care stăpînesc comoara.

¹²³V. nota 1.

¹²⁴V. nota 2.

¹²⁵Oancea/Noghea 1939, nr. 20-24, 9.

Dintre mulțimea activităților din agricultură au fost amintite în trecut: aratul¹²⁶, cositul trifoiului¹²⁷ și treieratul.¹²⁸

Cititorii revistei „*Vasiova*” au posibilitatea să cunoască destule lucruri interesante despre una dintre cele mai vechi ocupații, creșterea animalelor.

Mai întâi aceștia se vor familiariza cu o terminologie specifică privitoare la:

A. amenajări: „*pătul*”¹²⁹, „*polóști*”¹³⁰, „*sălaș*”¹³¹, „*stăul*”¹³², „*strungă*”¹³³, „*șură*”¹³⁴. ș.a ;

B. gruparea animalelor în: „*arghelie*”¹³⁵ de cai, „*hîție*”¹³⁶ de porci, „*ciopór*”¹³⁷ de oi, „*ciórdă*”¹³⁸ de vaci.

Tata Oancea își amintea cum, ai lui, iernau oile în apropierea casei unde și-au amenajat: „*stăul*”, „*strungă*” și „*șura*” toate împrejmuite cu gard înalt de 2 m, „*Ca să nu poată sări peste el*”¹³⁹.

„*Cu 50 de ani în urmă*”¹⁴⁰ - scrie undeva Tata Oancea – *su'grădină, n-am mai cosit otava, jumătate de loc, ci am făcut stînă. Muta[m] strunga din loc în loc ca să satur oile de-arîndul și să [se] «gireagă»*¹⁴¹ *locul de păscut...*”¹⁴²

Am descoperit în colecția gazetei trei poeme compuse la sugestia vieții pastorale din sud-vestul țării: „*Un bătrîn*”¹⁴³ de Gheorghe Bălțeanu, „*Cioporul de oi*”¹⁴⁴ și „*Ciobănașul Paveluș*”¹⁴⁵ de Petru E. Oancea.

Almăjenii, scrie „*foaia*” de care ne ocupăm, își pășuneau vitele (boii, oile, porcii și vacile) în munți, de Primăvara, de prin Februarie, în anii cu primăveri timpurii și până Toamna, târziu, în luna Noiembrie.¹⁴⁶

În iarna anului 1946 Tata Oancea s-a înălțat, întâmplător, cu doi ciobani, „*urmași de-a lui Traian și Decebal*”, în Parcul Catedralei din Timișoara. Aceștia erau originari „*din jurul frumoasei Orăștii*” și se deplasau cu turmele de oi practicând astfel un păstorit transhumant, pentru a le ierna în Banat „*în câmpiile Ciacovei*”¹⁴⁷

Cu toate că Banatul este străbătut de o mulțime de ape bogate în pește, despre pescuit, o ocupație anexă, importantă a românilor, nu am descoperit nimic în afară de două cuvinte care definesc uneltele pescarilor: „*crîstăș*”¹⁴⁸ și „*halău*”¹⁴⁹

¹²⁶ *Vs.* (V), VIII (1936), 1, 3.

¹²⁷ *Idem*, IV (1932), 7-10, 15.

¹²⁸ *Idem*, ib., 11-14, 12.

¹²⁹ „*pătul*”=depozit de furaje.

¹³⁰ „*polóșit*”=teren împrejmuit pentru vite.

¹³¹ „*sălaș*”=v.supra.

¹³² „*stăul*”=loc împrejmuit, staționar pentru oi.

¹³³ „*strungă*”=loc îngrădit unde se așteaptă oile pentru a fi mulse.

¹³⁴ „*șură*”=adăpost la țară la intrarea în ogradă ori la trecerea înspre grădina casei.

¹³⁵ „*arghelie*”=herghelie.

¹³⁶ „*hîție*”=hîța, mai mulți porci domestici sau mistreți laolaltă.

¹³⁷ „*ciopór*”=turmă.

¹³⁸ „*ciórdă*”=ciurdă, mai multe vaci laolaltă.

¹³⁹ Oancea 1932 a, nr. 1-2.

¹⁴⁰ *Vs.* (V), IV (1932), 15-18, 14.

¹⁴¹ „*să gireagă*”=să îndrepte.

¹⁴² V. nota 1.

¹⁴³ G[heorghe] B[ălțeanu], *Un bătrîn*. În: *Vs.* (V), XI (1939), 5.

¹⁴⁴ Oancea 1929, 16, 8.

¹⁴⁵ *Idem* 1930, 13-14, 2.

¹⁴⁶ *Idem*, 15-16, 7.

¹⁴⁷ *Idem* 1946, 1-5, 1.

¹⁴⁸ „*crîstăș*”=sac pentru prins pești.

O impresie interesantă ne-a lăsat Tata Oancea cu ocazia unei vizite În Valea Mureșului cu privire la această, îndeltnicire anexă „Într-un loc, pe țărmul Mureșului, sunt o mulțime de căzi în cari(i) pescarii, ce prind pește, din râu îl toarnă.”¹⁵⁰ Pescuitul în apele Carașului a fost practicat din Ofcea (Banatul Sârbesc) care s-au mai ocupat și cu împletitul rogojinilor.¹⁵¹

Pădurăritul, tot ca o ocupație anexă, a apărut o singură dată în contextul unui vers din poezia „*Meditare de Anul Nou*” a lui Tata Oancea, alături de alte două preocupări amintite mai sus:

„Am doborât păduri întregi și am săpat și am cosit...”¹⁵²

Exploatarea cărbunelui, la Anina și în alte locuri, a atras după sine practicarea altei ocupații anexe „cărăușitul”: „zilnic trec carele cărbunarilor cu cărbuni din Bichișcin la Schelz”.¹⁵³ Între cuvintele dialectale explicate de redactorul gazetei care ne trimite la această practică minieră, l-am găsit pe acela de „biriș”.¹⁵⁴

Transportul produselor agricole și industriale se făcea cu atelajele: carul cu boi și căruța cu cai. Pentru întreținerea și reparațiile acestora a fost nevoie de rotari.¹⁵⁵ Într-unul dintre seriilele intitulate *Însemnări din viață*¹⁵⁶ am aflat câte ceva din secretele rotăritului: „... din drumul mare, ducem o roată să o ferece. Mă uit tare curios la focul groaznic ce suflă ca un balaurt și aprinde cărbunii ce înroșesc cercul pe care(le) apoi îl prind calfele cu cleștele îl pun pe nicovală și se pun cu baroasele pe el.”¹⁵⁷ Și, cu toate acestea se petreceau cu 50 de ani în urmă de apariția ziarului, mai exact în 1882.

Memoria periodicului supus observației noastre păstrează numele argăsitorului Nica lu Nani căruia „... o arghelă”¹⁵⁸ de copii de nemți din Neuwerck [fi] adună gârgoașe¹⁵⁹ de gorun (...) și le duc lui Nica lu Nani să gireagă¹⁶⁰ pieile cu ele.”¹⁶¹

O altă meserie, baiangeria sau vopsitul „motchelor”¹⁶² și a catrințelor s-a practicat și la Ramna, ca în oricare alt sat, prin folosirea coloranților naturali sau chimici. La Marga, de plidă, vopsitorului obiectelor textile i se spunea „fărbări”.¹⁶³

Cărămida, element esențial în construcția caselor, acareturilor și a sălașelor, a fost confecționată de țigani. Astfel în localitatea Măgura, prețul a o mie de cărămizi era de „3 florini și o litră de răchie”.¹⁶⁴

Din volumul, Topografia satului și hotarului Măidan¹⁶⁵, publicată fragmentar în „Vasiova”, am aflat care au fost meseriile practicate de locuitori în scopul obținerii de venituri suplimentare necesare propriei lor existențe. Iată numele acestor meseriași la anul 1895 când a văzut lumina tiparului, monografia mai sus amintită: argăsitori, brutari,

¹⁴⁹ „halău”=idem.

¹⁵⁰ V.s. (V), IV (1932), 1-2, 11.

¹⁵¹ Idem, VII (1935), 1, 4.

¹⁵² Idem, VIII (1936), 1, 3.

¹⁵³ Idem, IV (1932), 15-18, 11.

¹⁵⁴ „biriș”=cărăuș, cărăuș.

¹⁵⁵ În unele locuri rotarilor li se spune „voăgnări”.

¹⁵⁶ V.s. (V), IV (1932), 11-14, 13.

¹⁵⁷ Idem, ib., 11-14, 12.

¹⁵⁸ „o arghelă”=o herghelie, o mulțime.

¹⁵⁹ „gârgoașe=gogoasă, ghindă.

¹⁶⁰ „să gireagă”=să argăsească pieile.

¹⁶¹ V.s. (V), IV (1932), 19-24, 12.

¹⁶² „môtche”=sculuri.

¹⁶³ V.s. (V), IV (1932), 11-14, 14.

¹⁶⁴ Idem, ib., 11-14, 13.

¹⁶⁵ Iana/Liuba 1895.

cioplitori în lemn, jocari, croitori, „*făurări*”¹⁶⁶, lăcătuși, „*măsari*”¹⁶⁷, „*păpucări*”¹⁶⁸, rotari și „*peste 200 cioplitori de piatră*”¹⁶⁹.

Crucile și troițele

Despre aceste simboluri ale credinței, supranumite de cunoscutul etnolog român, Romulus Vulcănescu, „*coloane ale cerului*”¹⁷⁰ am aflat doar o singură mențiune. „*Pornesc pe picioare înspre Hațeg - își amintea Tata Oancea - mulțime de cruci și troițe, câte zece, una după alta, pe marginea drumului, la capătul holdelor.*”¹⁷¹

Da, la „*marginea holdelor*”, pe hotarul satelor, la răscruci, acolo își construiau creștinii ortodocși, crucile și troițele, pentru a se apăra de relele care astăzi ca și altădată, bîntuiau prin lume. Numai că, în zilele noastre arareori mai poți întâlni aceste relicve ale credinței. Și, dacă mai sunt, ele trebuiesc protejate de intemperii și de răutatea unor semeni certați cu credința în Dumnezeu.

Vopsitul și încondeiatul ouălor

Practicile vopsirii și încondeierii ouălor au fost cunoscute nu numai la noi la români, ca și de popoarele antice precum: asiro-caldeenii, babilonienii, egiptenii, reușind să se transmită de la un popor la altul, de la o generație la alta, până în zilele noastre.

Periodicul vasiovean ne-a oferit câteva informații interesante în acest sens.

Astfel, cunoaștem că la Bocșa, bețișorul subțire care se înmoaie în ceara topită pentru, desenarea unor reprezentări: zoomorfe, fitomorfe, astrale, simbolice, ș.a., poartă numele de „*chișătea*”¹⁷² iar tehnica de realizare „*chișătit*” de unde, „*ouă chișățite*” sinonim cu „*ouă molărite*”, încondeiate.

Înfrumusețarea ouălor de gaină și de rață în vinerea și sîmbăta Paștilor era treaba femeilor din casă, așa cum deducem din versurile poetului Petru E. Oancea:

„ ...Și atuncea dup-amiază, babe vechi și gîrbovite
Se apucă, roșesc ouă și le fac și chișățite.”¹⁷³

Sau

„ ...Babe ¹⁷⁴ și cu fătăloance, fest un fest, fac ouă roșii
Ba, și galbene și cu roze ba, încă și chișățite ”.¹⁷⁵

Dacă, așa cum am observat, despre cromatica ouălor de Paști știm care erau preferințele „pictorițelor naive”, în paginile gazetei săptămînale „*Vasiova*” n-am găsit nici o referire la motivația mitică, la ornamentele și simbolurile folosite în practica acestei vechi tradiții.

¹⁶⁶ „*făurări*” = fierari.

¹⁶⁷ „*măsăr*” = timplar, dulgher.

¹⁶⁸ „*păpucăr*” = pantofar.

¹⁶⁹ *Vs.* (V), IV (1932), 1-2, 4.

¹⁷⁰ Romulus Vulcănescu, *Coloana Cerului*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972.

¹⁷¹ *Vs.* (V), III (1931), 20-24, 17.

¹⁷² În Bucovina, obiectul este cunoscut sub numele „*chișcă*” (Datu, 2007, p. 161).

¹⁷³ Oancea 1938, 6-8, 2.

¹⁷⁴ S-a specializat în arta încondeierii ouălor de Paști, Mama Nasta „*Boșcotoane*”

¹⁷⁵ Tata Oance[a], *Toaca*. În: *Id.* I (1929), 7, 9.

Instalații tehnice țărănești

Pentru traiul de fiecare zi, țăranul român, pe lângă, culesul plantelor și frunzelor din flora spontană s-a folosit de produsele agro-alimentare obținute prin truda lui, arând și semănând ogorul și în final culegându-i roadele.

Unele dintre aceste produse, pentru a fi consumate, a fost necesară o prelucrare a lor.

Rețeaua hidrologică a Banatului, deosebit de bogată, a oferit oamenilor posibilitatea construirii: morilor, pivelor de ulei și cazanelor pentru distilarea alcoolului.

Periodicul temeluit de Tata Oancea ne-a furnizat cele mai multe date despre mori. Astfel de instalații „... micuțe, să le iei în brațe”¹⁷⁶ s-au construit la Sasca Montană pe râul Caraș și pe pâraul Lisava. Construcția acestor instalații pe un anumit fir de apă din localitatea amintită a dus la atribuirea unui hidronim și anume „Canalul Morii”¹⁷⁷.

În Carașova, prin anul 1930, ființau „vreo patru mori”¹⁷⁸. Existența lor a fost semnalată de gazetă și în localitățile din Clisura Dumnării. În acea zonă au fost preferate morile „pe apă”, vizavide cele „cu foc” sau „cu aburi”¹⁷⁹.

Despre construcția unei mori am aflat amănunte deosebit de interesante dintr-un articol al administratorului periodicului. Cu toate că exprimarea este greoaie, încâlcită chiar, pentru conținutul științific, lăsăm să urmeze un pasaj mai extins care poate sa-l conducă pe cititorul modestului nostru studiu „*In medias res*” (în fondul pârblemei): „În satele țărănești, îndeosebi [în] cele de munte, pe unde nu prea sunt ape, râuri mari, ci numai pârăiașe, așa, mai mărișoare, sunt mulțime de mori micuțe, sărăcuțe, simple. O colibuță, așa, ca de 5-4 metri pătrați, făcută din bârne, acoperită cu șândră¹⁸⁰, cu o ușă, dar, fără ușă numai ușciorul¹⁸¹ singur. Un coșuleț de scânduri de tei cioplite numai cu barda, așezat pe două p[ri]etii, circa 60-70cm. Rotunjime, un sul de băgrin¹⁸², perpendicular, ce se finește¹⁸³ într-o roată de lemn, pusă (așezată) orizontal în undele pârăiașului ce curge prin mijlocul morii acoperit uneori cu do(a)uă scânduri, uneori nu, lăsat să curgă așa, fără să fie acoperit, astupat. Este, mă rog, sunt morile de munte în cari își macină cucuruzul [și] grâul, muntenii.”¹⁸⁴

Același, Tata Oancea, confundă însă „piua de ulei”, teascul sau uleiunița cu „moara lui Krist din Neuwerck” amintindu-și că împreună cu Mita (?) și cu mama sa au mers acolo sa-și stoarcă „vreo 25 litre de olei de sămînță de curcubătă”¹⁸⁵ pentru a mânca de post înainte de Sfintele Paști ale anului 1932.

Despre cazanele pentru distilarea alcoolului din Valea Almăjului care, de asemenea exploatau puterea hidrolică a râurilor și pâraielor am desprins câteva amănunte dintr-un alt articol al talentului și neobositului redactor al „Vasiovei”:

„Niște pași, mai în susul apei, urcă patru roate mari, se învîrtesc mereu, alene, în undele Nerei. Nu sunt roți de moară, ci sunt roți de căzane pe a căror lopeți sunt fixate

¹⁷⁶ Vs. (V), I (1929), 16, 5.

¹⁷⁷ Idem, ib.

¹⁷⁸ Idem, II (1930), 9-10, 10.

¹⁷⁹ Idem, I (1929), 9, 4.

¹⁸⁰ „șindră”=șindrila, șită.

¹⁸¹ „ușciorul”=cadruș ușii, ușorul ușii.

¹⁸² „băgrin”=măgrin, salcîm.

¹⁸³ „finește”=sfrîșește.

¹⁸⁴ Oancea, 1930 a, 9, 4.

¹⁸⁵ Oancea, 1932, nr. 5-6, 18.

niște oale de pleu ce (e) [i]au apa din râu și o to[a]rn[ă] în vâlăie ce duc la cada cazanului, așa ca apa să fie mereu rece.”¹⁸⁶

În concluzie, cercetătorul preocupat de studiul aspectelor etnografice ale unei zone, pe lângă consultarea unor articole, studii, volume ale precursorilor, a materialelor de arhivă, a colecțiilor din muzee, lăzile de zestre, anchetele pe teren etc., trebuie neapărat să apeleze și la periodice, chiar și la acelea cu o durată mai scurtă de existență.

Studiul nostru a avut, din capul locului, acest scop.

Avem convingerea, că peste vreme cei care se vor încumeta la realizarea unei sinteze asupra creației populare materiale, înțelegând prin aceasta etnografia și arta populară a Banatului, cele de mai sus să le fie de un real folos.

Bibliografie

- Alexandru Moisi 1932 = A. Moisi, *Fragmente din monografia comunei Caronini*. În: *Vs.* (V), IV (1932), 37.
- Bizeria 1932 = P. Bizeria, *Românii din Banatul sârbesc*. În: *Vs.*, IV (1932), 1-2, 5.
- Blaga 1977 = Iuliana Blaga, *Contribuții la studiul relațiilor de schimb-tîrgurile*. În: *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 1977
- Blaj/Grigorescu 1985 = ¹Violeta Blaj, Elena Grigorescu, *Zona etnografică Făget*, București, Editura Sport-Turism, 1985
- Corneanu 1987 = N. Corneanu, Mitropolit, *Patristica mirabila*. Pagini din literatura primelor veacuri creștine, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1987
- Datcu 2007 = I. Datcu, *Dicționar etnologic român*, București, Editura Etnologică, 2007.
- Novacovici 1935 = E. Novacovici *Monografia comunei Răcăjdia* În: *Vs.* (V), VII (1935), 2-3, 5.
- Oancea 1930 a = T. Oancea, *O excursie la Casașova*. În: *Vs.* (V), V (1930), nr. 9-10, 9-10.
- Oancea 1930 b = T. Oancea, *Impresii din călătorie, Schițe la repezeală* în: *Vs.* (V), II (1930), nr. 20-22, 7.
- Oancea 1931 = T. Oancea, *Impresii de călătorie*. În: *Vs.* (V), V (1931), nr. 20-24, 16.
- Oancea 1932 a = T. Oancea, *Impresii de călătorii*. În: *Vs.* (V), IV (1932), nr. 1-2, 9.
- Oancea 1932 b = T. Oancea *Însemnări din viață. Cu 50 de ani în urmă*. În: *Vs.* (V), IV (1932), nr. 15-18, 14.
- Oancea 1935 = P. E. Oancea, *Caii lui Sân-Toader*. În: *Vs.* (V), V (1935), nr. 6-7,8.
- Oancea 1940 a = T. Oancea, *Pace și război*. În: *Vs.* (V), I (1940), 8-12,2.
- Oancea 1940 b = *Cârcie din Cimișoara*. În *Vs.*, XII (1940), 2-4, 2.
- Oancea 1945 = T. Oancea, *Cuvinte bătrânești*. În *Vs.* (V), XXI (1945), nr. 1-3, 4
- Oancea/Noghea 1932 = T. Oancea, N. Noghea, *Istorieoară veselă de Crăciun*. În: *Vs.* (V), IV (1932), nr. 19-24, 19.

ETHNOGRAPHICAL AND FOLK ART MARKS IN „VASIOVA” (1929- 1946)

(Abstract)

The article *Ethnographical and folk art marks in Vasiova (1929-1946)* presents us in detail the folk architecture, the inside of an house that proves the order of a good house of the people from period between wars. The mentions about the traditional clothes, head gate techniques, express the interest in their appearance of the Banatian people.

The traditional food is mentioned through the handouts and feasts. The market problem was discussed in few times, was written about the markets from Bocșa Montană, Caransebeș, Hațeg, Oravița. People used to raise animals, and to work at the Mine Coal from Anina. Crosses and shrines these symbols of faith were common in the border villages, the crossroads, as Orthodox Christians trying to defend the evil that haunted the world.

The author is reconstructing through writing all the life aspect of the Vasiova between the two wars.

¹⁸⁶Oancea, 1930 a, nr. 20-22, 8.